

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/2005/2020
Esittävän taiteen valtiosuusjärjestelmän uudistaminen

Kulttuurilla kaikille -palvelun / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n lausunto

3.4.2020

Keskeiset huomiot esityksestä

- Kannatamme valtiosuuden tavoitetta. Ehdotamme, että tavoitteisiin lisätään yhdenvertaisuuden edistäminen esittävän taiteen kentällä. Lisäksi ehdotamme tarkennusta lain perusteluihin saavutettavuuden määritelmään.
- Ehdotamme valtiosuuden piiriin hyväksymisen ehdoksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa.
- Ehdotamme, että ”erityisryhmille kohdennettava esitystoiminta” määritellään lain perusteluissa.
- Ehdotamme, että laissa mainitaan korotetun valtiosuuden kohdalla vähemmistökielet (ruotsi, romani, saamen kielet, viittomakielet).
- Ehdotamme saavutettavuus- ja esteettömyyspalvelujen lisäämistä yhdeksi korotetun valtiosuuden perusteeksi.
- Ehdotamme, että vakavat puutteet yhdenvertaisuuden toteutumisessa ja syrjinnän ehkäisemisessä olisivat peruste peruuttaa oikeus valtiosuuteen tai vähentää valtiosuuden määrää.

Valtiosuuden tavoite (3 §)

Ote lakiehdotuksesta: ”Esittävän taiteen toimintayksiköiden käyttökustannuksiin myönnettävän valtiosuuden tavoitteena on taiteellisista lähtökohdista edistää esittävän taiteen monimuotoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta sekä esittävän taiteen palvelujen valtakunnallista ja alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta eri väestöryhmille.”

Kannatamme ehdotusta muutettuna.

Kommentti 1:

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry pitää tärkeänä, että kulttuurisen moninaisuuden, saavutettavuuden sekä alueellisen saatavuuden edistäminen mainitaan laissa valtiosuuden tavoitteissa.

Kommentti 2:

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry kannattaa, että lain perusteluissa avataan, mitä kulttuurisella moninaisuudella tarkoitetaan, kuten se on nyt sivulla 31 tehty: ”Kulttuurisen moninaisuuden edistäminen merkitsee muun muassa sitä, että esittävän taiteen palvelujen tarjonnassa ja sisällöissä otetaan myönteisellä tavalla huomioon myös erilaisten vähemmistöryhmien oma kulttuuri ja ihmisten identiteettiin liittyvä moninaisuus.” On erityisen tärkeää, että vähemmistöryhmien oma kulttuuri tuodaan määritelmässä esiin.

Muutosehdotus lakiin:

Ehdotamme yhdenvertaisuuden edistämisen lisäämistä valtionosuuden tavoitteisiin seuraavalla tavalla: "Esittävän taiteen toimintayksiköiden käyttökustannuksiin myönnettävän valtionosuuden tavoitteena on taiteellisista lähtökohdista edistää esittävän taiteen monimuotoisuutta, kulttuurista moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta esittävän taiteen kentällä sekä esittävän taiteen palvelujen valtakunnallista ja alueellista saatavuutta ja saavutettavuutta eri väestöryhmille."

Muutosehdotus lain perusteluihin:

Lain perusteluissa sivulla 31 avataan myös mitä alueellisella saatavuudella ja saavutettavuudella tarkoitetaan: "Palveluiden valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus ja saavutettavuus eri väestöryhmille merkitsee muun muassa sitä, että esittävän taiteen palveluita tulisi olla saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Tämä edellyttää käytännössä valtakunnallisesti riittävän kattavaa palveluverkostoa. Esittävän taiteen palveluiden tulisi lisäksi olla eri väestöryhmien saavutettavissa esimerkiksi varallisuudesta, kulttuurisesta taustasta tai muusta henkilökohtaisesta ominaisuudesta riippumatta."

Ehdotamme vammaisuuden / toimintaesteisyyden näkökulman lisäämistä lain perusteluihin seuraavalla tavalla: "Esittävän taiteen palveluiden tulisi lisäksi olla eri väestöryhmien saavutettavissa esimerkiksi varallisuudesta, kulttuurisesta taustasta, vammaisuudesta, toimintaesteestä tai muusta henkilökohtaisesta ominaisuudesta riippumatta."

Valtionosuuden saamisen edellytykset (4 §)

Kannatamme ehdotusta muutettuna.

Muutosehdotus:

Edellytyksenä toimintayksikön hyväksymiselle valtionosuuteen ehdotamme lisättäväksi, että toimintayksiköllä on oltava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma saadakseen valtionosuutta.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmallinen edistäminen on yksi merkittävistä toiminnan laadun tekijöistä, niin toimintayksikössä työskentelevien kuin niissä vierailevien yleisöjen näkökulmista. Yhdenvertaisuuslaki ja laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta eivät suoraan velvoita esimerkiksi osana kaupungin organisaatiota toimivaa teatteria tai -orkesteria tekemään omaa yhdenvertaisuussuunnitelmaansa, vaan riittää, että kaupungilla on yksi yhteinen suunnitelma. Tällöin suunnitelmat jäävät kovin ylätasoisiksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on alkanut kiinnittää tähän huomiota ja velvoittaa yleisavustuksissaan avustusta saaneita selvittämään kuinka yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa on edistetty. Lisäksi yleisavustusten päätöksissä on ollut mukana esimerkiksi seuraava teksti: "Tarkoituksena on lisätä vuoden 2020 alusta alkaen opetus- ja kulttuuriministeriöstä myönnettävien yleisavustusten yhdeksi myöntöperusteeksi se, että hakija noudattaa laissa säädettyjä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä työnantajavelvoitteita. Tämän vuoksi ministeriö muistuttaa yleisavustuksen saajia siitä, että työpaikalla on käytössä voimassa oleva tasa-arvosuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma, työsuojelun toimintaohjelma ja työterveyshuollon toimintasuunnitelma."

Jotta yhdenvertaisuus- ja/tai tasa-arvosuunnitelma voisi olla valtionosuusrahoituksen edellytyksenä, tulisi se mainita myös valtionosuutta koskevassa laissa.

Lisäksi avustuksen saajia tulisi raportoida, kuinka ne ovat edistäneet yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa perustuen avustuksen saajien omien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien seurantaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön voi olla vaikea suoraan valvoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassa sekä yleisesti toiminnan eettisyyttä, mutta yhdenvertaisuus- ja/tai tasa-arvosuunnitelman edellyttäminen voi olla yksi tapa kiinnittää asiaan huomiota. Viitaten epätasa-arvon, vallan väärinkäytön ja seksuaalisen häirinnän yleisyyteen kulttuurialalla, olisi asia tärkeä tuoda mukaan lakiin. Yhdenvertaisuus- ja/tai tasa-arvosuunnitelman avulla toimintayksikkö voi määritellä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseen, syrjinnän ehkäisemiseen ja työhyvinvointiin liittyvät tavoitteensa ja jo tehdyt sekä vielä tekemättä olevat konkreettiset toimenpiteet niiden edistämiseksi.

Korotetun valtionosuusprosentin määräytymisen perusteet (6 §)

Ote lakiehdotuksesta: "Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että valtionosuus myönnetään osaan toimintayksikön valtionosuuden perusteena olevista henkilötyövuosista korotetun valtionosuusprosentin mukaisesti, jos huomattava osa toimintayksikön toiminnasta on kiertue- tai vierailutoimintaa, lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvaa esitystoimintaa taikka jos tähän on muu toimintayksikön toimintaan liittyvä erityinen kulttuuripoliittinen syy."

Kannatamme ehdotusta muutettuna.

Muutosehdotus 1:

Lain perusteluissa todetaan seuraavasti (s. 35): "Toiseksi korotetun valtionosuusprosentin mukaisen valtionosuuden perusteena voisi olla lapsille, kielelliselle vähemmistölle tai erityisryhmille kohdistuva esitystoiminta. -- Kielellistä vähemmistöä koskeva peruste on merkittävä erityisesti puheteatterissa, missä esityskielellä on suuri merkitys yleisöpohjan kannalta. Tällä hetkellä valtionosuuden piirissä olevien toimintayksiköiden kannalta peruste voisi koskea lähinnä ruotsinkielistä teatteritoimintaa, mutta se voisi koskea myös esimerkiksi saamen-, romanin- tai viittomakielistä taikka muulla vähemmistökielellä esitettävää teatteria. Korotuksella tasattaisiin kustannus- ja tuloeräeroja. Ruotsinkielisen ja vähemmistökielisen esitystoiminnan järjestäminen vastaa kulu- ja tulotason suomenkielisen esitystoiminnan järjestämistä, mutta yleisöpohjan kapeudesta johtuen lipputulot jäävät keskimäärin alhaisemmaksi. Toimintaa ei voisi pitää momentissa tarkoitetuille ryhmille kohdistuvana esitystoimintana pelkästään sillä perusteella, että esityksen yhteydessä on järjestetty esimerkiksi tulkkausta, induktiosilmukka tai muita mukautustoimenpiteitä."

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry pitää erittäin hyvänä asiana, että lain perusteluissa tarkennetaan vähemmistökielillä esitettävän teatterin määritelmää. Ehdotamme, että myös laissa mainitaan ruotsin kieli, viittomakieli, romanikieli ja saamen kielet. Kannatamme sitä, että myös lain perusteluissa (s. 26 ja 35), kuten nyt on esitetty, mainitaan nämä vähemmistökielet.

Lisäksi on tärkeää erottaa lain perusteluissa esimerkiksi viittomakielinen teatteri ja viittomakielelle tulkattu teatteri, kuten nyt on tehty. Omakieliset palvelut ovat aina ensisijaisia.

Muutosehdotus 2:

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ehdottaa, että saavutettavuus- ja esteettömyyspalvelujen toteuttaminen olisi yksi korotetun valtionosuuden peruste.

Saavutettavuus- ja esteettömyyspalvelut ovat esimerkiksi tekstityksiä (kielensisäisiä tai kielten välisiä), tulkkauksia, viittomakielistä viestintää ja selkokielisiä materiaaleja. Saavutettavuutta voi edistää myös tekemällä kertaluonteisia investointeja, kuten hankkimalla induktiosilmukan katsomoon ja asiakaspalvelupisteisiin sekä lisäämällä toimintayksikön fyysistä esteettömyyttä rakennuksen muutostöillä.

Tavoitteena on, että kaikki esitystoiminta on mahdollisimman esteetöntä ja saavutettavaa kaikille. Tällä hetkellä tämä ei vielä toteudu riittävästi esittävän taiteen kentällä. Siksi yhtenä askeleena olisi korottaa valtionosuutta niille toimijoille, jotka erityisesti ja suunnitelmallisesti panostavat saavutettavuuden ja esteettömyyden edistämiseen.

Saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvä korotus voisi olla määräaikainen, niin että tietyllä kaudella avustusta saava toimintayksikkö saisi korotetun rahoituksen turvin saavutettavuustyön käyntiin ja voisi toteuttaa esimerkiksi kertaluonteisia esteettömyysinvestointeja. Tämän jälkeen saavutettavuuden edistämisen tulisi olla osa perustyötä ilman korotettua tai erillisrahoitusta.

On tärkeää huomata, että saavutettavuuden ja esteettömyyden on koskettava kaikkea toimintayksikön esitystarjontaa. Ne ovat eri asia kuin erikseen erityisryhmille kohdennettu esitystoiminta, vaikka erityisryhmille kohdennetut palvelut ja esitykset edistävät usein omalta osaltaan saavutettavuutta.

Muutosehdotus 3 lakiin sekä muutosehdotus lain perusteisiin:

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ehdottaa, että lain perusteluissa tarkennetaan, mitä "erityisryhmillä" ja niille kohdistetulla esitystoiminnalla tarkoitetaan. Käsite "erityisryhmä" on epämääräinen ja tulkinnanvarainen. Esimerkiksi viittomakielelle tulkattu esitys ei ole mielestämme "erityisryhmille kohdennettua esitystoimintaa" vaan saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta edistävä palvelu. Jos tätä tarkoitettu käsitteellä "erityisryhmille kohdennettu esitystoiminta", tulee käsite korvata esimerkiksi edellä ehdottamallamme "saavutettavuus- ja esteettömyyspalveluilla" tai saavutettavuuden ja esteettömyyden edistämällä. Tavoitteena on yleisesti ottaen oltava, että kaikki kulttuuripalvelut ovat lähtökohtaisesti saavutettavia kaikille.

Mikäli "erityisryhmille" kohdennettavalla esitystoiminnalla tarkoitetaan tässä kohtaa esimerkiksi laitoksiin tehtäviä vierailuja, Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry kannattaa tällaista kohdennettua esitystoimintaa perusteena korotetulle valtionosuudelle tietyin varauksin. Kulttuuripalvelut voivat jalkautua vaikkapa sairaaloihin ja vanhainkoteihin silloin, jos asiakkailta ei ole muuta mahdollisuutta käyttää kulttuuripalveluja. Lähtökohtana olisi kuitenkin oltava, että esimerkiksi vammaiset ihmiset pääsevät liikkumaan vapaasti kulttuuripalvelujen pariin.

Mikäli "erityisryhmille" kohdennettavalla esitystoiminnalla tarkoitetaan tässä kohtaa vähemmistöihin kuuluvien tekijöiden itse omalle vähemmistölleen kohdentama esitystoimintaa, Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry kannattaa tällaista kohdennettua esitystoimintaa perusteena korotetulle valtionosuudelle. Tällöin käsite "erityisryhmälle kohdennettava esitystoiminta" tulisi kuitenkin vaihtaa joksikin muuksi, esimerkiksi "vähemmistöjen oma esitystoiminta".

Määräajoin tehtävä valtionosuuden edellytysten täyttymisen arviointi (8 §)

Ote lakiehdotuksesta: "Opetus- ja kulttuuriministeriö voi peruuttaa esittävän taiteen toimintayksikön hyväksymisen valtionosuuteen oikeutetuksi, jos toimintayksikkö ei enää täytä 4 §:ssä säädettyjä edellytyksiä. Jos valtionosuuteen oikeutetuksi toistaiseksi hyväksyty esittävän taiteen

toimintayksikkö ei enää täytä 5 §:n 2 momentissa säädettyjä edellytyksiä, opetus- ja kulttuuriministeriö voi muuttaa toistaiseksi voimassa olevan hyväksymisen valtiosuuteen oikeutetuksi kolme vuotta voimassa olevaksi määräaikaiseksi hyväksymiseksi.”

Kannatamme ehdotusta muutettuna.

Muutosehdotus

Ehdotimme yllä (4 §), että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatiminen olisi rahoituksen edellytyksenä 4 §:ssä mukana. On tärkeää, että rahoituksen edellytyksiä, kuten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista, syrjinnän ehkäisemistä ja toiminnan eettisyyden toteutumista arvioidaan ja valvotaan. Valvonnan keinoja, kuten todenmukaisen tiedon kulkua toimintayksiköistä opetus- ja kulttuuriministeriöön, on kehitettävä. Mikäli yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa, syrjinnän ehkäisemisessä ja toiminnan eettisyydessä havaitaan vakavia puutteita, lainvastaisuuksia tai väärinkäytöksiä, on oltava mahdollista peruuttaa oikeus valtiosuuteen tai vähentää valtiosuutta, rikkomuksen vakavuudesta riippuen.

Aura Linnapuomi, Maija Karhunen ja Outi Salonlahti
Kulttuurilla kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry